

УДК 599.4:502.36:001.8(092:477)

ВАДИМ НЕГОДА (1979–2016) — ДОСЛІДНИК КАЖАНІВ ТА ПРИРОДООХОРОНЕЦЬ

Ігор Загороднюк

Національний науково-природничий музей НАН України (Київ, Україна)

Адреса для зв'язку: ННПМ, вул. Б. Хмельницького 15, Київ, 01601 Україна; e-mail: zoozag@ukr.net

Vadym Nehoda (1979–2016), an investigator of bats and a guard of the nature. — I. Zagorodniuk. — A brief essay about a Ukrainian zoologist who distinguished himself in a number of studies of the waterbirds of the Dnipro basin and the bats of Polissia and Podillia. In zoology, Vadym Nehoda primarily focused on studying pipistrelle bats (*Pipistrellus*). This research was based on his work in the Kyiv Zoo Center for Bat Rehabilitation and his studies of bats in Kyiv zoological collections. The researcher made a number of widely ranging travels, including Polissia, Podillia, the Dnipro basin, the Kola Peninsula, UK, India and Northern Africa, and later became a monk of the Shiva community of the Trakhtemyriv Meadow. For the last 10 years, he was active in protecting natural sanctuaries of the Kaniv area, in particular in creation the Middle Dnipro National Park instead of the nature-threatening project of the Kaniv pumped hydroelectric energy storage.

Key words: mammalogy, fauna of Ukraine, Theriological School, nature protection, Vadym Nehoda.

Вадим Негода (1979–2016) — дослідник фауни та охоронець природи України. — І. Загороднюк. — Стислий нарис про українського зоолога, який відзначився участю у серії досліджень коловодних птахів басейну Дніпра і кажанів Полісся й Поділля. Основним доробком В. Негоди в зоології стало вивчення нетопирів (*Pipistrellus*). Ці дослідження базувалися на результатах роботи в Центрі реабілітації кажанів при Київському зоопарку та вивченні колекцій кажанів в зоологічних зібраннях Києва. Дослідник багато мандрував (Полісся, Поділля, Подніпров'я, Кольський півострів, Британія, Індія, Північна Африка), а згодом став ченцем, членом громади індуїстів Трахтемирівської луки. Протягом останніх 10 років займав активну позицію в захисті природних святинь Канівщини, зокрема у справі створення Національного парку «Середньодніпровський» замість проекту Канівської ГАЕС.

Ключові слова: теріологія, фауна України, Теріологічна школа, охорона природи, Вадим Негода.

Вступ

Яскраві й успішні сторінки розвитку зоології нерідко пов'язані з іменами людей, яким було відпущено небагато часу на те, щоби виконати свою «місію» й реалізуватися повною мірою, проте внесок яких у розвиток досліджень і розвиток наукових напрямків і шкіл, а також вплив на долі інших людей був і залишається визначним. Такими зірками в українській теріології були Олександр Михайленко (1955–1998, 43 роки), Сергій Тесленко (1959–2000, 41 рік), Олександр Кондратенко (1975–2004, 29 років). Таким був і залишається для багатьох українських колег-зоологів і Вадим Негода (1979–2016, 36 років).

Сталося так, що мені пощастило бути напарником по дослідженнях і консультантом його дипломного проекту, керівником кількох непростих, проте надзвичайно цікавих зимових експедицій у печери Поділля і теріологічних семінарів у Поліському заповіднику, біостанції Ядути, заповіднику «Провальський степ» тощо, в яких брав активну участь Вадим, а також бути упорядником кількох наукових видань, в яких він виступав автором. Окрім того, відтоді й дотепер маю щастя працювати з тими, хто починав разом з ним і успішно продовжує цей шлях. Тому зобов'язаний сказати кілька слів про той яскравий слід, який залишив Вадим в історії розвитку теріологічних досліджень, в долях науковців, в реалізації важливих прагнень свого народу до збереження унікальних куточків природи.

Навесні 2016 р. Вадима не стало. Останні десять років він жив зовсім іншим життям, ніж знали його колеги-зоологи. Проте він весь цей час продовжував ту справу, з якої все починалося — вивчення природи та її цінностей у тісному зв'язку з історією свого народу. Все це по крихтах було відновлено і представлено у цьому нарисі. На жаль, він не може претендувати на повноту в частині останніх років життя Вадима, яке було фактично не відоме колегам-зоологам і в якому головне місце посідали питання духовності. Втім, саме цим Вадим випередив багатьох із нас, швидше пройшовши свій неординарний, яскравий шлях.

Стисла біографічна довідка

Вадим Васильович Негода народився 20 жовтня 1979 р. в місті Біла Церква. Його батьки — мати, Адельіна Андріївна, лікар-інфекціоніст, батько — Василь Мелентійович, інженер. На жаль, життя батька передчасно обірвалося в 1992 р., від крововиливу в мозок. Ріс разом з рідним по матері братом Андрієм (Андрій Чайка). Навчався в Київському національному університеті імені Тараса Шевченка, на біологічному факультеті протягом 1997–2002 рр., спеціалізувався на кафедрі зоології, отримав диплом спеціаліста.

Окрім природничих досліджень, був багатогранно розвиненим та мав різносторонні інтереси, наприклад був неймовірно захопленим фехтуванням рапірою, був футбольним вболівальником, мав низку інших пристрастей, в які поринав щиро і весь з головою. Одним з постійних захоплень була книжка, він був затятим бібліофілом¹. У студентські роки долучився до наукових досліджень на базі Канівського заповідника, спільно зі студентами суміжних курсів — Н. Атамась, І. Парнікоза (на курс молодші), Ю. Куцоконь (на курс старша), Т. Кушкою (на два курси старша), Л. Кобзар (на три курси старша). Тоді ж і в наступні кілька років захопився зоологічними експедиціями й мандрями, у т. ч. по Черкащині, Київщині, Чернігівщині (річки Снов, Сейм, Десна, Рось), Тернопілля (печери Центрального Поділля), Кольському півострову, Британії. Ще під час навчання почав працювати у Центрі кільцювання при Інституті зоології НАН України, що продовжив і після закінчення університету. Робота в Інституті тривала два роки — з грудня 2001 по листопад 2003.

Після університету і роботи в академії, продовжив незалежні дослідження краєзнавчого і природоохоронного напрямку, у тому числі відзначився у боротьбі біологів і краєзнавців за Південний Буг, зокрема й Бузький Гард, збереженню якого загрожувало (і загрожує) підняття рівня води у комплексі Ташлицької ГЕС, чим він переймався спільно з колегами з НЕЦУ (Національний екоцентр України), в тому числі з І. Сіренком. У 2003 р. разом з активістами Дружини охорони природи (ДОП) м. Києва «Зелене Майбутнє» залучився до організації семінару для активістів студентських ДОП та проводив тренінг з обліків птахів на зимівлі в окол. Вишгорода (О. Василюк, особ. повід.).

З 2005 р. захопився давніми вірами, у тому числі й язичництвом саамів (культ сейдів) та індуїзмом, увійшов до складу трахтемирівської громади, став відомим як «чинець з Бучака», їздив до Індії, взяв на подальше життя псевдо «Прем Плавко» (і вів таку сторінку на Фейсбукці) або «Плавко Русин». Займався надскладними медитаціями та іншими індуїстськими практиками. Пішов з життя після швидкоплинної хвороби (крововилив у мозок і ниркова недостатність), 11 травня 2016 р. Прах друзі розвіяли над Трахтемировим.

Дослідження

Першооснови

Вибір біологічного фаху був не випадковим. Більшість родичів з материного боку, як і сама Адельіна Андріївна, були медиками, тому Вадим зростав серед багатой бібліотеки і атмосфери професійних розмов. Крім того, поряд з будинком розташований парк «Олександрія», де він знав чи не кожне дерево й кущ, де якого птаха гніздо, в якому струмку які жаби нерес-

¹ Не раз ми чули по те, що Вадим, захоплюючись книгами і не маючи інших, окрім стипендія, джерел фінансування, «певний час ловив голубів, щоб гроші не витратити на їжу, аби лишилося на книги».

тують. «Саме Олександрія була першим полігоном його наукових досліджень, а її козацькі легенди (пам'ять про С. Палія) були тим, що вкарбувало в ньому на все життя патріота своєї Батьківщини. Колегам особливо запам'яталися чудові прогулянки парком та пам'ятками міста, дискусії про пам'ятки і цінності природи й історії; запам'яталося й обурення щодо стріляння граків заради забави» (зі спогадів І. Парнікози).

За спогадами всіх друзів, Вадим завжди цікавився природою і дослідженнями у природі, у тому числі це зберігалось й у періоди його захоплення іншими справами (футбол, рапіра, книга, краєзнавство, філософія, релігія). Він дуже легко захоплювався новим, «він сам був ще тим едифікатором; його оточення мінялося від захоплення». Власне тому навчання на факультеті, життя в гуртожитку з зоологами, студентський гурток, перші канівські практики і перші орнітологічні експедиції визначили подальші інтереси молодого дослідника.

Проте, як зауважують його друзі-науковці, з якими він починав свій науковий злет, Вадим ніколи не був вченим у вузькому сенсі: вченому потрібна відстороненість від об'єкта і погляд на нього збоку, а Вадим, як точно зауважує Н. Атамась, «завжди зливався з об'єктом, і це було для нього дуже важливо». Це дуже характеристично. Як підкреслює І. Парнікоза, «Вадиму було властиве відсторонення від антропоцентризму, відчуття рівності усіх істот, виходячи з чого він вимагав від своїх супутників по мандрям не збирати нічого без потреби, обмежити свій вплив на довкілля». Характерною особливістю В. Негоди було ретельне ведення польових щоденників, в які він вносив детальну інформацію про все, що спостерігав. Зважаючи на це, його дані (з численними посиланнями) використано при написанні книги про київський відрізок заплави Дніпра (Парнікоза, 2016).

Початки: орнітологічні дослідження

Значний сплеск досліджень був пов'язаний з орнітологами Канівського заповідника, зокрема з В. Грищенком і Є. Яблоновською-Грищенко. Активність ця почалася у продовження канівських польових практик, які були на 1 та 2 роках навчання. Першим значимим науковим випробуванням стала експедиція на байдарках по р. Десна, організована В. Грищенком та Є. Яблоновською-Грищенко влітку 1999 р., в якій брали участь також Н. Атамась, Т. Кушка. Метою було з'ясування межі поширення вівсьянки лучної (*Emberiza aureola*), а також облік гнізд лелеки білого (*Ciconia ciconia*). Того літа відбувся остаточний перелом з футболу на зоологію. Так були проведені дослідження і опубліковані праці про гніздування кулика-сороки (*Haematopus ostralegus*) в Каневі (Грищенко та ін., 1999 а), склад орнітофауни середньої течії Десни (Грищенко та ін., 1999 b), долини р. Снов (Чернігівщина) (Грищенко та ін., 2000) та долини р. Сейм (Грищенко та ін., 2001), якими вони мандрували як зоологи. Темі розширення ареалу кулика-сороки була присвячена курсова робота 3 курсу.

Це була потужна і дружня група, у складі якої разом з Вадимом (що видно з переліку авторів статей) були такі досвідчені фахівці як В. Грищенко та Є. Яблоновська-Грищенко, і такі успішні початківці, як Н. Атамась, Т. Кушка, О. Потапова, О. Шкрабалюк, О. Топішко, тобто колеги, більшість з яких вже були або невдовзі стали відомими фахівцями.

Потім це мало продовження у орнітологічних екскурсіях спільно з В. Грищенком, і під час роботи в Інституті зоології — з А. Полудою, з яким Вадим вивчав розповсюдження в Україні глобально зникаючого виду — прудкої очеретянки (*Acrocephalus paludicola*).

Дослідження кажанів

Тоді Вадим зійшовся з колегами-теріологами, з якими він потрапив на кілька знакових заходів, включаючи експедиції до печер Поділля, польові школи-семінари у Поліському заповіднику, на біостанції Ядути та в Провальському степу, створення Центру реабілітації кажанів при Київському зоопарку. Дослідження і публікації 2000–2002 р. афілювалися з Київським університетом, в якому він продовжував навчання.

У цей період Вадим розпочав дослідження кажанів. Його найближчим колегою в цьому став В. Тищенко, з яким проводилася активна робота з організації Центру реабілітації кажанів, що формувався при Київському зоопарку. Володимир Тищенко (особ. повід.) зазначає,

що з моменту створення Центру Вадим разом з Юлею Куцоконь активно включилися у волонтерську роботу, на яку не шкодували ні часу, ні зусиль. «Відповідальність і надійність — це про них. Часто відлучаючись, знав, що тварини у надійних руках». Записи Вадима у журналах спостережень за кажанами завжди були дуже професійними і точними. «Дуже надійна людина, з ним було дуже легко працювати і в полі, і в лабораторії».

Одна з публікацій Вадима присвячена діяльності Центру (Тищенко, Негода, 2001). Ця активність згадується в описах підсумків діяльності центру реабілітації кажанів (Загороднюк, 2001 b; Голенко, 2010). Як зазначає А. Голенко (2010), діяльність Центру надала унікальні джерела інформації про стан популяцій і знахідки окремих видів, особливості їх річного циклу життєдіяльності, створила можливість дослідження біології та поведінки видів, відпрацювання методики утримування та реінтродукції рукокрилих. Одна з праць активістів Центру присвячена першій знахідці нетопира *Pipistrellus kuhlii* в Києві² (Godlevsky et al., 2000).

У звіті про спільний українсько-нідерландський «Семінар із визначення кажанів та локалізації їх сховищ за допомогою ультразвукових детекторів» зазначено (Бюлетень «Novitates Theriologicae», Pars 2, 2000, розділ «Учасники детекторної школи-семінару»), що у структурі створеної тоді спільними зусиллями українських зоологів «детекторної мережі» один з семи осередків (тоді нами було отримано 7 детекторів) позначався так:

2. Подільсько-Придніпровський осередок — В. Тищенко (Хмельницький-Київ), Н. Ружіленко (Канів), В. Серебряков (Київ-Канів), Негода Вадим (Київ-Канів) (фото з учасниками на рис. 1).

Тоді Вадимом було розпочато повномасштабне дослідження нетопирів, керівником якого був автор цього нарису. Власне, дослідження було дипломним проектом, спочатку бакалавра, захищеним 2001 р., а наступного року — спеціаліста. У рамках роботи над цим проектом розпочато ревізію колекцій і публікацій про міграційну активність нетопирів.

Першим значним підсумком цього стала праця «Нетопири: *Pipistrellus* та *Hypsugo*» у збірнику «Міграційний статус кажанів в Україні». Цінність її полягає в тому, що фактично вперше було оцінено міграційні можливості нетопирів фауни України, проведено порівняння фенологічних даних, а для одного з видів, що на той час почав своє розселення Україною, побудовано карту розвитку експансії (Загороднюк, Негода, 2001). Остання праця є однією з найцитованіших публікацій за участі Вадима на сьогодні. У тому ж збірнику представлено і огляд кажанів Поліського заповідника (Жила та ін., 2001), в якому він проводив чимало часу і в якому, як варіант, розглядалася можливість його подальшої роботи. Цей огляд став першим і дотепер єдиним оглядом кажанів Житомирського Полісся.

Вадим був учасником VIII Теріологічної школи, що проходила навесні 2001 р. в заповіднику «Провальський степ» (Луганщина) 13–18 травня 2001 р. (рис. 1). Тоді він був студентом біологічного факультету КНУ (що відбито і у списку учасників) і представляв хіроптерологічну групу Українського теріологічного товариства (УТТ), яка на цій школі була представлена як затверджена Радою УТТ у якості секції товариства (Положення..., 2001). У звіті про VIII теріошколу він є на двох фотографіях її учасників (Загороднюк, 2001 с). На тій конференції Вадим представив свою першу самостійну працю, присвячену статевій структурі популяцій нетопирів, за матеріалами якої ним підготовлено невелику, проте важливу статтю (Негода, 2002). Цікавість того дослідження полягала в тому, що на той час було з'ясовано унікальну особливість перелітних видів кажанів — різні і мало перехрещені літні ареали самиць і самців, що було показано працями П. Стрелкова (Стрелков, 1997, 1999). Фактично Вадим був першим, хто з'ясував і вивчив це явище стосовно кажанів фауни України.

У цей період здійснювалися й дальні експедиції. Протягом 1999–2003 рр. нашою групою УЦОК здійснювалися поїздки до печер Центрального Поділля з метою виявлення печерних

² В дійсності вид був зареєстрований і описаний для Києва за УЗ-сигналами і особливостями поведінки на кілька років раніше, як *Pipistrellus* sp. (Загороднюк, 1998), проте саме завдяки створенню Реабілітаційного центру вдалося отримати перші фактичні зразки, які й було остаточно ідентифіковано як *P. kuhlii*.

місцезнаходжень кажанів і обліку їх видів на зимівлі. У кількох із них працював і Вадим Негода, про що згадано у відповідних публікаціях (Годлевська та ін., 2005). У літературі є також згадки про зібрані В. Негодою кісткові матеріали по кажанах, зокрема у публікації М. Гхазалі про мінливість нічних, де вказано про «остеологічний матеріал з підземель біля с. Стальнівці³ (6 ос., Чернівецька обл., 2002 р., Негода)» (Гхазалі, 2009).

Загалом Вадим взяв участь у п'яти хіроптерологічних експедиціях УЦОК, у тому числі: 1) Центральне Поділля (печери) — січень 2001 р., 2) Крим (печери) — лютий 2001 р., 3) Центральне Поділля (печери) — лютий 2002 р., 4) Буковина (печ. Буковинка) — 2002 р., 5) Крим, Керченський півострів (каменярні) — липень-серпень 2004 р. Не раз він брав участь і в літніх обліках кажанів з використанням ультразвукового детектора.

Мандри і природоохорона у 2002–2004 рр.

У грудні 2001 р. за порадою автора цього нарису Вадим прийшов до Інституту зоології у Центр кільцювання птахів, де почав розвивати активність щодо кільцювання кажанів⁴. Проте, у цьому центрі Вадим пропрацював лише два роки, до кінця 2003 р. Його тягли мандри.

Рис. 1. Вадим Негода на світлинах різного часу: 1) Вадим у складі спелеогрупи в печері Вертеба у січні 2001 р. (зліва направо — В. Матвієнко, М. Сохаський, Л. Євстаф'єва, В. Негода, І. Загороднюк); 2) Вадим у Центрі реабілітації кажанів при Київському зоопарку, 1999 р.; 3) Вадим (перший зліва у дальньому ряду, з біноклем) серед учасників 8 Теріолошкої в Провальському степу (фото з *Novitates Theriologicae* № 5).

Fig 1. Vadym Nehoda on photos of various times: 1) Vadym in a speleogroup in the Vertebe cave in January 2001 (from left to right — V. Matvienko, M. Sokhatsky, L. Efstafieva, V. Nehoda, I. Zagorodniuk); 2) Vadym at the Centre of Bat Rehabilitation in Kyiv Zoo, 1999; 3) Vadym (first from the left in the hind row) among the participants of the 8th Teriological School in the Provalsky steppe.

³ Мова однозначно має йти про печеру Буковинка, що розташована за 1,5 км на пд.-зх. від села.

⁴ Хоча центр спеціалізувався на птахах, планувалося, що Вадим розгорне кільцювання кажанів, що було узгоджено з керівником центру А. Полудюю. Окрім того, Вадим добре знався на птахах.

У 2001 р. Вадим вперше потрапив на Кольський півострів, де спільно з Наталею Атамась пройшов непростий маршрут. Ця поїздка стала знаковою і надалі північ тягла його «нестримно». Вдруге він опинився там 2003 р. з Юлією Куцоконь, і тоді промандрував 35 днів по озеру Імандра, на веслах і під вітрилом на байдарці «Таймень-2» (рис. 2). Оповідь про ту подорож описано в деталях в журналі «Шкіпер» за березень 2004 р. (Негода, Куцоконь, 2004). Слідом була поїздка до Британії, спільна з Ю. Куцоконь, з якою вони автостопом за 5 місяців об'їздили весь острів. Ця поїздка тривала з грудня 2003 до травня 2004 р.

Після цього, 2005 року ходив сам, переобладнавши під вітрила (як тримаран) байдарку «Таймень», в останній експедиції через Біле море дійшов самостійно до Соловків, включаючи три доби повного туману. На думку його брата Андрія, саме після цієї поїздки стався духовний перелам. Те саме повідомляють й інші друзі: Наталія Атамась вважає, що Біле море кардинально змінило його життя. Він захопився морем, отримав свідоцтво про кваліфікацію яхтового стернового з правом керування вітрильником (02.05.2003), посвідчення на судно «УКИ-293-К» (30.03.2005), дозволи на вихід в море від прикордонної служби.

Після подорожі в 2005 р. Вадим мав намір працювати на Кольському півострові в одному з заказників, і серйозно готувався до того. Але турботи з боротьбою за природу Південного Бугу та проти Ташлицької ГЕС, чим він переймався спільно з Ігорем Сіренком, змінили плани. За повідомленням В. Мельничука, «В акціях по Бузькому Гарду він брав участь у 2005–2006 рр. найактивніше. У 2006 р. в липні був Зелений Майдан, що тривав два тижні».

В одному з коментарів до відеорепортажу за участю Вадима вказано: «охоронець культурної спадщини Канівщини, а також старожитностей в інших регіонах України, наприклад Історичного ландшафту «Буго-Гардівська паланка Війська Запорізького» в Миколаївській обл.» (Будівництво..., 2016). Питання це дотепер не вирішене, і будівництво заморожене, що сталося завдяки й активній позиції Вадима та його колег. Наразі там створено Національний природний парк «Бузький Гард», хоча питання добудови ГАЕС не закриті.

Варто зауважити, що питання збереження Гарду піднімалося й учасниками 11 Теріюшколи, що присвячена коловодним ссавцям і проходила 11–16 жовтня 2004 р. на базі Регіонального ландшафтного парку «Гранітно-степове Побужжя» (окол. с. Мигія) (Загороднюк, Зізда, 2005). Тоді другим пунктом резолюції було записано «Відмітити історико-природоохоронну цінність Парку та прилеглих ділянок Південного Бугу і виступити проти рішення щодо фактичної руйнації існуючого ландшафту у зв'язку з будівництвом Ташлицької ГЕС; підтримати ініціативу рекреаційного використання цих територій» (ibid.)⁵.

Рис. 2. Вадим Негода в подорожі по півночі. Озеро Імандра в Лапландії, липень 2003 р. Поруч з Вадимом — працівник Лапландського заповідника. Фотографії з архіву Вадима.

Fig 2. Vadym Nehoda during his trip to the North. Lake Imandra in Lapland, in July 2003. Near Vadim stands an employee of the Lapland Reserve. Photos from the archives of Vadim.

⁵ Однозначних записів про участь Вадима в роботі 11-ї Теріюшколи не залишилося.

Нова філософія й життя 2006–2016 рр., чернецтво

Після зоологічних мандрів Вадим остаточно покинув світське життя. Його основним зацікавленням стали мандри, і він інколи повідомляв про свої поїздки по світу, у т. ч. й монастирями Російської Федерації, в Індію, Північну Африку, Тибет, продовжилися мандри Україною. Саме в Індії він став мандрівним монахом, поглиблено вивчав ряд священних текстів, не лише індуїстських, але й ісламських, християнських. Він, як завжди, нічого не робив наполовину, відавався своїм переконанням повністю. Була така дивна історія, коли з Індії він привіз «подарунок природи», щось із лейшманій, проте відмовлявся від лікування, наполягаючи, що то також природа з правом на існування. Але брат наполіг, мотивуючи тим, що у лейшманій і людей занадто різні рівні організації... Формувалася інша філософія.

Врешті, Вадим пройшов складний шлях від дослідника природи до філософа природи. Його турбували порушення природи, і центром його думок стала природа Середнього Подніпров'я, а надто Канівщини. Він став частиною місцевої громади, і фактично все це нове життя стало боротьбою за довкілля, яке було частиною життя і життєвої філософії трахтемирівської громади. Відтоді основною його формою існування стало життя в громаді між побратимами, краєзнавство та боротьба проти техногенних змін довкілля.

Час від часу він виходив на «велику сцену». На початку 2014 р., перебуваючи в Москві, взяв участь демонстрації за мир і проти втручання військ РФ у внутрішні справи України, за що був затриманий, але скоро відпущений. Хоча політика його не надто цікавила, але розв'язана війна йому дуже боліла — він подорожував російськими монастирями й пояснював іншим, як насправді є в Україні. Не залишали його й біди української природи. Таким був і його виступ в Каневі на слуханнях щодо створення Національного парку «Середньодніпровський», які вів наш колега, директор Канівського природного заповідника М. Чорний.

Цей полум'яний виступ Вадима (він тоді представився як «Плавко Русин») зберігся в записках (Молчаливая..., 2015). За рік, 11 березня 2016 р. опубліковано відеорепортаж «Чинець з Бучака» з громадської акції, що проходила в Каневі, і основний зміст цього відео — бесіда з Вадимом про проблеми, які несе будівництво Канівської ГАЕС (Чинець..., 2016). У цьому відео Вадим представляється як «чинець із Бучака» на ім'я «Плавко Русин», що мешкає у священному урочищі «Бабина гора і Дідів шпиль» («я чинець в святих Рожених гаях, святих Трахтемирова й Луки»⁶), центрі виявлення праукраїнських археологічних пам'яток, яких понад 20, та загрозу їм від гідробудівництва.

Рис. 3. Вадим Негода в Трахтемиріві: 1) Вадим біля хреста на городищі Заруб, 2005 р., фото О. Кузнецова, представлено А. Чайкою; 2) Вадим у статусі ченця на ім'я Плавко Русин (близько 2010 р.).

Fig. 3. Vadym Nehoda in Trakhtemyriv: 1) Vadym near a cross in Zarub hillfort, 2005, photo by O. Kuznetsov; 2) Vadym as a monk nicknamed Plavko Rusyn (about 2010).

⁶ Відомим топонімом є «Рожена криниця» біля Трахтемирова, об'єкт ПЗФ України, частина літописного давньоруського міста Заруб (Пономарьов, 2015; див. також: Котлярчук, 2010).

Фактично на близько 10 років Вадим зник з поля зору своїх колишніх колег-зоологів, і ми майже нічого про нього не знали. Час від часу з'являлися репортажі про трахтемирівське братство і про їхні природоохоронні акції, як і згадане вище відео. Навесні 2016 р. його брат Андрій Чайка повідомив, що в ніч з 30.04. на 1.05 у Вадима стався крововилив в мозок; його у вкрай важкому стані привезли до відділення реанімації Київського інституту нейрохірургії імені А. Ромоданова, проте було чимало протипоказань до операції. Друзі Вадима доклали надзвичайних зусиль до пошуку грошей, ліків та допомоги фахівців. Проте розвинулася гостра ниркова недостатність. Вадим пішов з життя вранці 11 травня 2016 р., прийшовши в останню годину до свідомості і попрощавшись із друзями. Тіло віддали на кремацію в Києві, на Байковому цвинтарі, 12 травня. За 10 днів прах розвіяли над Трахтемировим.

На згаданому форумі міста Канева 12 травня 2016 р. з'явився запис (Павлюк, 2016):

"Бродячий" монах Плавко Русин пішов назавжди

Він, останнім часом, був ніби ще одним з див села Бучак. Хатинка, в якій він поселився, зустрічала різнобарвними прапорами, але мешканця рідко бачили вдома. В сандалях на босу ногу він міг зайти до редакції київської газети, десь під старий новий рік, поспівати цеорівок і віддати статтю на захист Бучака від будівництва ГАЕС. На «шевченківські дні» він, у дивну вбранні, влаштовував акції — на Тарасовій горі. З саморобними плакатами і сам один за всіх, заступався за всенародну цінність — Бучак. Біолог за освітою, він жив як мандрівний монах, ходив світом з половинкою кокосового горіха на поясі — похідною мисочкою. Тепер він пішов назавжди...

Ще один текст, надісланий братом Вадима Андрієм, з колекції спогадів (автор «Іванов»):

Він був щирим бучацьким мешканцем, хоч приєднався до нашої спільноти нещодавно. Численні друзів називали його Прем, рідні — Вадим, а дехто знав його за творчим псевдо — Плавко Русин. Товариський і веселої вдачі, він притягував до себе людей. Біолог за фахом, він був людиною природи за покликанням та образом життя. Активно допомагав боротися проти знищення Бучака, захищав Бабину гору, писав палкі тексти, влаштовував пікети... Сьогодні він вирушає у крацій із світів... Світла пам'ять! Дякуємо, що ти був... Ом

Публікації Вадима Негоди

Загалом Вадим є автором лише 9 наукових праць. Його дослідницький профіль в гугл-академії (Негода..., 2018) має на лічильнику 46 цитувань, індекс Гірша $h = 5$. Найбільш цитованими його працями за версією гугл-академії є такі три:

- «Нетопири: *Pipistrellus* та *Hypsugo*» (Загороднюк, Негода, 2001) — 17 цитувань;
- «Перша знахідка *Pipistrellus kuhlii* в Києві» (Godlevsky et al., 2000) — 9 цитувань;
- «До орнітофауни Українського Посейм'я» (Грищенко та ін., 2001) — 8 цитування.

Це невеликий, проте вагомий внесок у розвиток зоологічних досліджень своєї країни. Вадим вибрав надалі інший шлях — вивчення і охорону не окремих об'єктів природи, а всієї природи рідного краю. І, зберігаючи високий дух і високе слово, ніс це до останнього дня свого життя до всіх своїх краян і співвітчизників.

Подяки

Дякую колегам, які долучилися до пошуку матеріалів для цієї статті. Моя подяка Н. Атамась, О. Василюку, Л. Годлевській, В. Грищенку, В. Мельничуку, І. Парнікозі, А. Рожку, І. Сіренку, В. Тищенку, С. Шевченку та А. Чайці за уточнення важливих фактів з життя, наукових досліджень і природоохоронної діяльності В. Негоди. Моя подяка В. Тищенку та А. Чайці за надані в користування численні фотографічні матеріали та публікації. Дякую Т. Кушці та А. Рожку за редагування рукопису статті та В. Пархоменку за корекції світлин.

Література • References

Будівництво Канівської ГАЕС у с. Бучак Канівського району. Чинець з Бучака. Веб-форум міста Канів *kaniv.info*. <https://goo.gl/5ITgxj>
[Construction of the Kaniv PSH in the village Buchak of

Kaniv district. Monk from Buchak. In: *Web-forum of Kaniv city kaniv.info*. <https://goo.gl/5ITgxj> (In Ukrainian)]
Годлевська, О. В., Я. В. Петрушенко, В. М. Тищенко, І. В. Загороднюк. 2005. Зимові скупчення кажанів (Chiroptera)

- у печерах Центрального Поділля (Україна). *Вестник зоології*, **39**, № 2: 37–45.
- [Godlevska, O. V., Ya. V. Petrusenko, V. M. Tyschenko, I. V. Zagorodniuk. 2005. Winter communities of the bats (Chiroptera) in the caves of the Central Podillia (Ukraine). *Vestnik zoologii*, **39**, No. 2: 37–45. (In Ukrainian)]
- Голенко, А. 2010. Діяльність центру реабілітації кажанів при Київському зоопарку в 1999–2009 роках. *Праці Теріологічної школи*, **10**: 175–178.
- [Golenko, A. 2010. The work of the Centre for bat rehabilitation in Kyiv Zoo in 1999–2010. *Proceedings of the Theriological School*, **10**: 175–178. (In Ukrainian)]
- Грищенко, В. М., В. В. Негода, О. А. Топішко, 1999 а. Незвичайне гніздування кулика-сороки в Канівському заповіднику. *Заповідна справа в Україні*, **5**, вип. 1: 57–58.
- [Grishchenko, V. N., V. V. Nehoda, O. A. Topishko, 1999 a. Unusual nesting of oystercatcher in Kaniv reserve. *Nature Reserves in Ukraine*, **5**, No. 1: 57–58. (In Ukrainian)]
- Грищенко, В. М., С. Д. Яблонівська-Грищенко, Н. С. Атамас, Т. Я. Кушка, В. В. Негода. 1999 б. До орнітофауни середньої течії Десни. *Беркут*, **8** (1): 108–110.
- [Grishchenko, V. N., E. D. Yablonovska-Grishchenko, N. S. Atamas, T. Ya. Kushka, V. V. Nehoda. 1999 b. To the ornithofauna of middle stream of the Desna river. *Berkut*, **8** (1): 108–110. (In Ukrainian)]
- Грищенко, В. М., С. Д. Яблонівська-Грищенко, В. В. Негода та ін. 2000. До орнітофауни долини р. Снов (Чернігівська область). *Беркут*, **9**, № 1–2: 9–11.
- [Grishchenko, V. N., E. D. Yablonovska-Grishchenko, V. V. Nehoda et al. 2000. To the ornithofauna of Snov river valley. *Berkut*, **9** (1–2): 9–11. (In Ukrainian)]
- Грищенко, В. М., С. Д. Яблонівська-Грищенко, В. В. Негода, О. Д. Пруденко. 2001. До орнітофауни Українського Посейм'я. *Беркут*, **10** (1): 20–25.
- [Grishchenko, V. N., E. D. Yablonovska-Grishchenko, V. V. Nehoda, O. D. Prudenko. 2001. To the ornithofauna of Ukrainian part of Seim river. *Berkut*, **10** (1): 20–25. (In Ukrainian)]
- Гхазали, М. А. 2009. Диференціація *Myotis blythii* та *M. myotis* за одонтометричними ознаками. *Тези доповідей Конференції молодих дослідників-зоологів 2009* (м. Київ, 8–9.04 2009 р.). Інститут зоології НАНУ, Київ, 13–14. (Зоол. кур'єр, № 3). <https://goo.gl/G3B4vV>
- [Ghazali, M. A. 2009. Differentiation of *Myotis blythii* and *M. myotis* using odontometric signs. *Proceedings of Conference of young researchers, zoologists 2009* (Kyiv, 8–9.04 2009). Institute of Zoology of NAS of Ukraine, Kyiv, 13–14. (Zoological Courier, № 3). (In Ukrainian)]
- Жила, С., М. Шквиря, В. Негода. 2001. Сезонна динаміка населення кажанів Поліського природного заповідника. Загороднюк, І. (ред.). *Міграційний статус кажанів в Україні*. Українське теріологічне товариство, Київ, 95–97. (Novitates Theriologicae; Pars 6).
- [Zhyly, S., M. Shkvyria, V. Nehoda. 2001. Seasonal dynamics of bats populations in the Polissian Natural Reserve. In: Zagorodniuk, I. (ed.). *Migration Status of Bats in Ukraine*. Ukrainian Theriological Society, Kyiv, 95–97. (Novitates Theriologicae; Pars 6). (In Ukrainian)]
- Загороднюк, І. 1998. Детекторні обліки кажанів у Києві 1997–1998 років. *Європейська ніч кажанів '98 в Україні*, Київ, 128–133. (Праці Теріологічної школи; Вип. 1).
- [Zagorodniuk, I. 1998. Bat census using detector in Kyiv at 1997–1998. In: Zagorodniuk, I. (ed.). *European Bat Night '98 in Ukraine*, Kyiv, 128–133. (Proceedings of the Theriological School; Vol. 1). (In Ukrainian)]
- Загороднюк, І. 2001 а. Список та адреси учасників Поліської школи 2000. *Школа-семинар: Великі хижі ссавці України та прилеглих країн*, Київ, 60–62. (Novitates Theriologicae; Pars 4).
- [Zagorodniuk, I. 2001 a. Participants of the Polissian Theriological School 2000. In: Zagorodniuk, I. (ed.). *School-seminar: Large carnivores in Ukraine and adjacent countries*, Kyiv, 60–62. (Novitates Theriologicae; Pars 4). (In Ukrainian)]
- Загороднюк І. 2001 б. Хіроптерологічні дослідження та «Ніч кажанів 2001» в Україні. *Ссавці відкритих просторів*. Укр. теріол. тов-во НАН України. Київ, 15–16. (Novitates Theriologicae; Pars 5).
- [Zagorodniuk, I. 2001 b. Chiropterological research and Night of Bats 2001 in Ukraine. *Mammals of Open Terrains*. Ukrainian Theriological Society, NAS of Ukraine, Kyiv, 15–16. (Novitates Theriologicae; Pars 5). (In Ukrainian)]
- Загороднюк, І. 2001 с. Список та адреси учасників Луганської Теріологічної школи 2001. *Ссавці відкритих просторів* : Матеріали VIII Теріологічної школи; Українське теріологічне товариство, Київ, 93–96. (Novitates Theriologicae; Pars 5).
- [Zagorodniuk, I. 2001 c. List and addresses of participants of the Luhansk Theriological School 2001. In: *Mammals of Open Terrains*. Ukrainian Theriological Society, NAS of Ukraine, Kyiv, 93–96. (Novitates Theriologicae; Pars 5). (In Ukrainian)]
- Загороднюк, І., Ю. Зізда. 2005. Дослідження гідрофільних угруповань ссавців (звіт про XI Теріологічну школу-семинар). *Науковий вісник Ужгородського університету. Серія Біологія*, **17**, 195–198.
- [Zagorodniuk, I., Yu. Zizda. 2005. Investigations of hydrophilic communities of mammal (Report about XI Theriological School-seminar). *Scientific Bulletin of Uzhgorod University, Series Biology*, **17**: 195–198. (In Ukrainian)]
- Загороднюк, І., В. Негода. 2001. Нетопири: *Pipistrellus* та *Hypsugo*. *Міграційний статус кажанів в Україні*. Українське теріологічне товариство, Київ, 65–72. (Novitates Theriologicae; Pars 6).
- [Zagorodniuk, I., V. Nehoda. 2001. Pipistrelle bats of the genus *Pipistrellus* and genus *Hypsugo*. In: *Migration Status of Bats in Ukraine*. Ukrainian Theriological Society, Kyiv, 65–72. (Novitates Theriologicae; Pars 6). (In Ukrainian)]
- Котлярчук, А. 2010. Містика Букрина. *Український тиждень*, № 42 (155), 15 жовтня. <https://goo.gl/bkh4yJ>
- [Kotliarchuk, A. 2010. Mysticism of Bukryn. *The Ukrainian Week (International edition)*, Is. 42 (155), 15 October. <http://tyzhden.ua/Publication/7458> (In Ukrainian)]
- Куцоконь, Ю. К., В. В. Негода. 2006. Ротан-головешка *Percottus glenii* (Odontobutidae, Perciformes) новий для басейну річки Рось вид. *Вестник зоології*, **40**, № 3: 282.
- [Kutsokon, Yu. K., V. V. Nehoda. 2006. Chinese sleeper, *Percottus glenii* (Odontobutidae, Perciformes) a new species for river Ros' basin. *Vestnik zoologii*, **40**, No. 3: 282. (In Ukrainian)]
- Молчаливая, В. 2015. Презентація створення Національного парку «Середньодніпровський». Частина № 3 (травень 2015, м. Канів). YouTube. <https://goo.gl/fBWUtX>
- [Molchalivaia, V. 2015. *Presentation About Creation of the National Park «Seredniodniprovsky»*. Part 3 (May 2015, Kaniv city). YouTube. <https://goo.gl/fBWUtX>]
- Негода, В. 2002. Статеві структура популяцій нетопирів *Pipistrellus nathusii* та *P. pipistrellus* в Україні. *Вісник Луганського державного пед. університету. Біологічні науки*, № 1 (45): 119–120.
- [Nehoda, V. 2002. Sexual pattern in populations of *Pipistrellus nathusii* and *P. pipistrellus* in Ukraine. *Visnyk of the Luhansk Pedagogical University. Biological Sciences*, No. 1 (45): 119–120. (In Ukrainian)]
- Негода, В., Ю. Куцоконь. 2004. На веслах і під вітрилом по Імандрі. Шкіпер. *Український мариністичний журнал*, № 6: 84–87.
- [Nehoda, V., Yu. Kutsokon. 2004. In the oars and sail on

- Imandra, Skipper. *Ukrainian Maritime Magazine*, No. 6: 84–87. (In Ukrainian)]
- Негода... 2018. Негода Вадим, Vadym Nehoda (1979–2016) [Профіль]. *Google-Aкадемія*. <https://goo.gl/7bAPqR> [Nehoda... 2018. Nehoda Vadym (1979–2016) [Researcher profile]. *Google Scholar*. <https://goo.gl/7bAPqR>]
- Павлюк, Ю. (Vovk). 2016. Бродячий монах Плавко Русин пішов назавжди. *Веб-форум м. Канів kaniv.info*. <https://goo.gl/T72b8S> [Pavliuk, Yu. 2016. Stray monk Plavko Rusin gone forever. *Web-forum of Kaniv city kaniv.info*. <https://goo.gl/T72b8S> (In Ukrainian)]
- Парнікоза, І. Ю. 2016. Розділ 1.10. Тваринний світ. Птахи. *Київські острови та прибережні урочища на Дніпрі погляд крізь віки: Електронне видання*. Київ, 2013–2016. <https://goo.gl/KZRT0c> [Parnikoza, I. Yu. 2016. Chapter 1.10. Animal world. Birds. *In: Kyiv Islands and Coastal Tracts on the Dnipro — Through the Ages: Electronic edition*. Kyiv, 2013–2016. <https://goo.gl/KZRT0c> (In Ukrainian)]
- Положення... 2001. Положення про Український центр охорони кажанів (УЦОК) / Укл.: І. Загороднюк, Я. Петрушенко, О. Годлевська, В. Тищенко. *Сваві відкритих просторів: Матеріали VIII Теріологічної школи*. Українське теріологічне товариство, Київ, 78–79. (Novitates Theriologicae; Pars 5). [The Provisions... 2001. The Provisions of the Ukrainian Centre for Bat Protection (UCEBA). Compiled by I. Zagorodniuk, Ya. Petrusenko, O. Godlevska, V. Tyschenko. *In: Mammals of Open Terrains: Materials of the VIII Theriological School*. Ukrainian Theriological Society, Kyiv, 78–79. (Novitates Theriologicae; Pars 5). (In Ukrainian)]
- Пономарьов, С. 2014. Рожена криниця. Гетьманат. *Канівсько-Трахтемирівська козацька січ (веб-сайт)*. <http://getmanat.org/rozhena> [Ponomarev, S. 2014. Rozhena Spring. Hetmanat. *In: Kaniv-Trakhtemyriv Cossack Sich (web-site)*. <https://bit.ly/2HY03X5> (In Ukrainian)]
- Стрелков, П. П. 1997. Область выведения потомства и ее положение в пределах ареала у перелетных видов рукокрылых (Chiroptera, Vespertilionidae) Восточной Европы и смежных территорий. Сообщение 1. *Зоологический журнал*, **76** (9): 1073–1082. [Strelkov, P. P. 1997. Area of breeding and its position within the range in migratory bat species (Chiroptera, Vespertilionidae) in Eastern Europe and the adjacent territories. Report 1. *Zoologicheskii Zhurnal*, **76** (9): 1073–1082. (In Russian)]
- Стрелков, П. П. 1999. Соотношение полов в сезон вывода потомства у взрослых особей перелетных видов летучих мышей (Chiroptera, Vespertilionidae) Восточной Европы и смежных территорий. *Зоологический журнал*, **78** (12): 1441–1454. [Strelkov, P. P. 1999. Sex ratio in the output of offspring season in adults of migratory species of bats (Chiroptera, Vespertilionidae) in Eastern Europe and adjacent territories. *Zoologicheskii Zhurnal*, **78** (12): 1441–1454. (In Russian)]
- Тищенко, В., В. Негода. 2001. Діяльність центру реабілітації кажанів при Київському зоопарку. *Актуальні питання вивчення та збереження біологічного різноманіття: Матеріали студ. наук. конф. (13 травня 2001 р.)*. Міжнар. Соломонів ун-т, Київ, 37–39. [Tyschenko, V., V. Nehoda. 2001. Activities of Rehabilitation center for bats at the Kyiv Zoo. *In: Actual Questions of Study and Conservation of Biological Diversity: Materials of the Scientific Conference (13 May 2001)*. International Solomon University, Kyiv, 37–39. (In Ukrainian)]
- Чинець... 2016. Чинець з Бучака. Про забудову ГАЕС. 11.03.2016 *Канів. YouTube*. <https://goo.gl/qXNBN1> [Monk... 2016. Monk from Buchak. About Construction of PSH (Pumped-storage hydroelectricity). 11.03.2016 *Kaniv city. YouTube*. <https://goo.gl/qXNBN1> (In Ukrainian)]
- Godlevsky, L., V. Tyschenko, V. Nehoda. 2000. First records of *Pipistrellus kuhlii* from Kyiv. *Vestnik zoologii*, **34**, No. 3: 78.